

Marijana Tomelić
Split

PÈLIŠKĒ SMĪHŪRICE

BELÍNŌVA MĀŠKA

Bĭjo nĭki Belĭn rĭbār, siròmāh, žĭvijo od òno mǎlo rĭbe štò bi ũhitijo. Īmō je dōsta dicē i jĕdnu mǎšku, mùškōga mǎška. A bĭjo je prǎvǎ prẓēnca od čòvika, a mōgō je i laprda, štò ću ti pōć govórit. U Trpnju je stō i likār. Ōn je dōbro žĭvijo, redòvito je potézō pláću. Vòlijo je jĭs rĭbu pa bi mu žena hòdila u Belĭna pĭta da jon pròdǎ kòji bōjĭ kòmǎd rĭbe, kō za likára. Tĕga pĭta je Belĭn ũhitijo jĕdnu lĭpu kòmǎrcu, pa je dáde likárĕvoj žĕni. Ōna je donĭla dōma i bĭće je stǎvila na tavùlin òli na fùnistru, òli nǎ pilo za je òčĭstĭt. Sùma, Belĭnov mǎćak se prĭšújo, ũhitijo rĭbu i dònĭjo je náse u Belĭna.

Ájme, prĭpala se žena štò će sǎ skŭha za óbid jĕrbo je jávila likáru da ĭmǎ lĭpĭ óbid. Štò će ćĭni, pòšla náse u Belĭna, svǎ se zapĭhala, plǎćĕ, mōlĭ āko ĭmǎ jōš kòju rĭbu da jon dáde. Belĭn se nĕćkō da je obĕćō nĭkōmu drŭgōmu. - *Ájme, dáj mĕni, dáću ti dŭplo zá nju*- mōlĭ žena jĕrbo znǎ da āko likār dōje dōma, a ne nǎje rĭbu za óbid da će bĭ belája. Belĭn se mĕrcu òpirō, mĕrcu nĕćko, a ònda popústĭjo. Tǎko jon je Belĭn pròdō ĭstu rĭbu dvǎ pĭta. Trō je rŭke jĕrbo su mu sōldi bíli pōtrebĭti. A ćĭli je svĭt pripovĭdō o Belĭnovu mǎšku. I dǎnas, kǎ je kō malicĭjōzǎn, rĕćŭ da je kō Belĭnōv mǎćak!

DĒRNEK

Bĭjo dérnek ũ Sriseru. Pòšla dvǎ čòvika na dérnek da kŭpŭ nĭšto i najĭdu se pećĕnja s rážnja. Gònĭli su jĕdnu mǎzgu za sìdĕnje, nǎporĕdĕ. Obǎšli dérnek, kŭpĭli štò su ĭmali, nǎjĭli se i dōbro se jĕdan òd njĭh nǎpĭjo. Nǎprtĭli na mǎzgu òno štò su kŭpĭli, a òni štò se dōbro nǎpĭjo, sĭjo u intrĕšej. Nĭsu ũćĭnĭli ni stō mĕtǎrǎ, a òn s mǎzgĕ pod mǎzgu. Šŭra ga pòdigō i stǎvĭjo jōpet sĭs na mǎzgu. A òn jōpet pod mǎzgu i tǎko svĕ òd Srisera do Pĭjǎvićĭne. Īz Srisera su pòšli okòlo desĕt ũra, a dōšli u Pĭjǎvićĭnu okòlo pónoća, kŭvǎva òbadva.

- *Kǎko ste kǎsno?*- pĭtali ih. Ōni trĭznĭ rĕkō:

- *Jǎ šŭra na mǎzgu, šŭra pod mǎzgu! I tǎko dò doma.*

KĀMĒN ĪZ MŌRA

Jĕdan Pĭjǎvjanin kŭpĭjo nǎ Mlĭtu nōvĕ vršve. Dònĭjo ih u Zǎškoj za ih báci. Ŭžǎnca je da se u sŭhĕ vršve stǎvi kǎmĕna da pòtonŭ. Pōje òvi ćóvik nǎ među, i stǎvi u svǎku kǎmĕna,

pa ih počme ukrcavat ù barku. Nìki stàri kòji se tû zàtekò mu rěčē: - *Ìvane, iskr̀caj tî sùhì kàmēn jērbo ti néce potónit. Trîbā mòkròga kàmēna da pòtone.* Ìvan pòslušo. Zavìtlò sùhì kàmēn, a nakr̀cò onéga kàmēna ìz mòra. Stàri se okrénijo i pòšò pù doma, vàs srìtan štò je ovéga zafìrkò.

MAKARÛN

Jédna žéna ù Dònjemu Sélu pòšla zàhiti vòdu iz gùstrìnē. Pa kà je vèc bìla tû, pòšla ù konobu nìšto za uzē. A kà tàmò na jednòn bãčvi v`idi mùža, okròčijo bãčvu, ležì na njòn i nè mičē se. Óna m̀slila da je m̀rtāv. B̀rzo ti je izlètila vãnka, skòro se popúzla i počéla zvát. Skùpili se jùdi, zòvu ga: - *Ìvane, Ìvane, j̀esi li žìv?!*

Ìvan, kò kàkva odrìlja, pòdigò glàvu, a u ústima mu makarùn mòkar od vína! Ón bi ti pòsakrito, kà bi se žéna m̀akla, hòdijo ù konobu, lókat na makarùn kroz taplùn.

A kà je dòšò dòma, jédva je skapùlo od ženē!

PÁRNICĚNJE

Crnógorci su pròlazili kros Pìjavičinu. Hòdili su s vèlikìn c̀rnìn àmbrelama, je li g̀rijalo sùnce ìli bìlo òbláčno. Nòsili su ih po pàzùhon skùpjene. Nìkad nìsu hòdili zàjedno. Ûvik dvā-trì pa m̀lo razmàka pa jòpet dvā ìli trì. Hòdili su na sùd ù Kòrčulu. Stàlno su se pàrnicìli. Vìše pùta bi se pùten pokàrali pa kà bi dòšli ù Kòrčulu otvòrili bi nòvù pàrnicu.

OSÒBJÁVKA

Kà je nìki čòvik iz Kùnē dòšò u Osòbjavu pòslon, trěfijo jédnu Osòbjávku. Óna da bi ìspala fina, ùčini mu krijāncu pa ga pìtā òcē li se štògo nàpi. Čòvik rěkò da nēce, a òna ùdri navajivat: - *Pa dī ti se prīši, hòdi na jédnu kùpicu ràkijē!*

Kàko je čòvik vìše odbìjo, tàko je òna vìše navajivala. A znàla je da dòma nēma ànci m̀rcu ràkijē. Vrāg jon nìje dò m̀ira, sēmpre je bātìla:

- *Kā gò dōješ, nìkad ne svrātiš, a pàrēnta smo. Mògò si štò uzē!*

Dojádilo čòviku slùša je, pa da je se lārgā rěkò je da će svrāti na jédnu ràkiju.

E, sà Osòbjávki pò mrāk nā oči. Trčì dòma po kùpicu, pa u jednē sùsidē, pa ù drugē, nìgdì nēma kàpi ràkijē. Trčì ù Dònjē Sélu pa je obàšla svā sēla dòk nìje nàšla m̀lo ràkijē. Dòje òna svā u znòju, jédva u dùhu, rùke jon se trésu, nòsi na dnù kùpicē m̀rcu ràkijē p̀nu trúna.

Bùba se ù prsi i sàma sēbi gòvori: - *Vrāg te òdnijo, štò ti je òvo tribalo! Kà je rěkò da nēce, štò si navajivala!*

MÁRE MÁLÍCIJA

Tàko su je zvàli. Bìla je malicijòzna. Svě je znàla, svě je vđila, svě je čùla. Ùvik je bìla iza persijàna. Kò óna!? Òči bi ti iskòpala da nìje, da nè znà.

Bìli su nigdi bàli, mlàdòs dohòdila dòma, svě mírno, zàtvorene škùre. Govòrili su izmèdu sèbe: - *Spî li Máre Málìcija ìli vîri?!*

Ònda je jèdan zavíkò:

- *Spašàvāj žìvo, gorì kòšara!*

- *Dì, dì tò!?* - jàvila se iza škùra. - *Dì tò gorì?*

Svì su pràsli ù smìh.

- *Èno je, o! Tù je, vîri!*

VAPÒR

Ne sàmo štò su bìli odrlìje, nègo su bìli i zamuzèni. Máto òženì Pìjāvku za vríme Àustrijè. Dòšò je u njè na imánje za ròlu. Kà su se vìnčali, tìjo je s ženòn pòc na vìjād. Nà noge su pòšli iz Pìjavičine ù Trpanj na vapòr. Tìli su ù Split. Sòbon su ìmali dvà kùfera. Kà su dòšli ù Trpanj i ukřcali se na vapòr, jòš se nìje bilo svànilo. Vapòr je hòdijo Třpanj-
-Crkvice-Osòbjava-Gràdac-Màkarska-Splìt.

Kà je vapòr pàrtijo ìz Trpnja, òni dvòjica vèseli, pogòtovu óna, kòjòn je tò bìjo prví pùt hòdit s vapòron, a òn svě kòlo njè, ne molàjè je. U nìko dòba, vapòr trùbi, vìčè mòrnàr kò ìmà izàc, nèka se priprèmi. Òni brzo zgřabili kùfere sigùri da su dòšli ù Split. Kà je vapòr kòstò, òni ne pítajù nìkoga kòje je mìsto, nègo vànka. Jòš se nìje bilo svànilo pa se nìsu mògli rizòntat dì su. Kàšnjè, kà je vapòr pàrtijo, svě se obàzirù òkolo sèbe. Òn se pòceo bécit:- *Nòsàc, dì je òtèl?* Pítajù òni čòvika štò putèže cìmu, jèsu li ù Splitu.

- *Jès, kà se bòjè svànè vđidicete Màrjan!*

Kà se dòbro svànilo, vđdù òni da su ù Crkvicama. Ùzeli svàk svòj kùfer i pù doma.

I sà se govòri za òne màlo zàmuzène:

- Hòceš li tí kò i Máto kà je pòšò na bràčnò putovánje, pàrtit pù Splita, a iskřca se ù Crkvicama!

RJEČNIK

Napomena: Za svaku riječ uz njezino obrazloženje navedeni su i primjeri uzeti iz teksta. Uz navedene primjere u zagradama se nalaze kratice koje označuju priču iz koje je primjer uzet.

Kratice:

adv.	- prilog	MM	- Mare Malicija
BM	- Belinova maška	m	- muški rod
conj.	- veznik	n	- srednji rod
D	- Dernek	O	- Osobjavka
f	- ženski rod	P	- Parničenje
impf.	- nesvršeni glagol	part.	- čestica
KM	- Kamen iz mora	pf.	- svršeni glagol
M	- Makarun	V	- Vapor

ãmbrela, -e f – kišobran; *Hodili su s velikin crnin ambrelama* (P).

bãtit, impf. – stalno ponavljati jedno te isto; *Vrag jon nije do mira, sempre je batila* (O).

bëći se, impf. – vikati; *On se počeo bëćit* (V).

belãj, -a m – nesreća, muka, jad; *da će bi belaja* (BM).

búba se, impf. – udarati; *Buba se u prsi* (O).

Crnogórac, -ca m – stanovnik pelješke Crne Gore; *Crnogorci su hodili kros Pijavičinu* (P).

dohòdit, impf. – dolaziti; *dohodila doma* (MM).

fùnistra, -e f – prozor; *i biće je stavila na tavulin oli na funistru* (BM).

gùstrìna, -e f – zdenac, bunar; *pošla zahiti vodu iz gustrine* (M).

hòdit, impf. – íći; *Hodili su s velikin crnin ambrelama* (P); *Nikad nisu hodili zajedno* (P).

intrèšej, -a m – sredina samara na kojemu se s obje strane nalazi teret; *sijo u intršej* (D).

jërbo, conj. – jer; *jerbo je javila likaru da ima lipi obid* (BM); *jerbo ti neće potonit* (KM).

jòpet, adv. – opet; *i stavijo jopet sis na mazgu* (D); *pa jopet dva ili tri* (P).

kãšnjë, adv. – kasnije; *Kašnje, ka je vapor partijo* (V).

kòmãrča, -e f – morska riba; *Tega je puta Belin uhitijo jednu lipu komarču* (BM).

kòstat, pf. – pristati u luku; *Ka je vapor kosto* (V).

kòšara, -e f – štala; *Spašavaj živo, gori košara* (MM).

krijãnce, -e f – pristojnost; *Ona da bi ispala fina učini mu krijancu* (O).

laprãdat, impf. – brbljati svašta; *a mogo je i laprdat* (BM).

lãrgat se, pf. – pustiti nekoga na miru, maknuti se od nekoga; *pa da je se larga* (O).

lòkat, pf. – hlapljivo nešto piti; *lokati na makarun kroz teplun* (M).

- makarûn**, -a m – tjestenina, široka i debela po sredini; *a u ustima mu makarun* (M); *lokat na makarun* (M).
- măška**, -e f – mačka; *Imo je dosta dice i jednu mašku* (BM).
- mòlat**, pf. – nekoga ili nešto pustiti; *a on sve okolo nje, ne molaje je* (V).
- mřcu**, adv. – malo; *mrcu nečko* (BM); *mrcu rakije* (O).
- nakřcat**, pf. – natovariti; *a nakrco onega kamena iz mora* (KM).
- náse**, adv. – nazad; *donijo je nase u Belina* (BM).
- nečka se**, impf. – biti neodlučan u nečemu; *Belin se nečko da je obećo nikomu drugomu* (BM).
- odřlija**, -e f – onaj koji je loše odjeven, bez časti, ugleda; *Ne samo što su bili odrlije* (V).
- okròčit**, pf. – objahati; *okroćijo bačvu* (M).
- òli**, conj. – ili; *oli na funistru, oli na pilo* (BM).
- òtěl**, -a m – hotel; *Nosač, di je otel* (V)?
- pàrenta**, -e f – rodbina; *Ka go doješ, nikad ne svратиš, a parenta smo* (O).
- pârtit**, pf. – krenuti; *Ka je vapor partijo iz Trpnja* (V).
- párníči se**, impf. – voditi s nekim parnicu na sudu; *Stalno su se parničili* (P).
- persijāna**, -e f – škure, drveni kapci na prozoru; *Úvik je bila iza persijana* (MM).
- pogòtovu**, adv. – pogotovo; *pogotovu ona* (V).
- pokára se**, pf. – posvađati se; *Više puta bi se puten pokarali* (P).
- pòpuz se**, pf. – skliznuti se; *skoro se popuzla* (M).
- nàporèdē**, adv. – naizmjenično; *Gonili su jednu mazgu za siđenje, naporede* (D).
- pòsakrito**, adv. – skriveno; *On bi ti posakrito* (M).
- prišúja se**, pf. – prišuljati se, krišom se nekome ili nečemu približiti; *Belinov mačak se prišujo* (BM).
- přzēnca**, -e f – velika, jaka, stasita osoba; *A bijo je prava przenca od čovika* (BM).
- rizònta se**, pf. – orijentirati se; *pa se nisu mogli rizontat* (V).
- ròla**, -e f – čovjek koji je došao kao zet na ženino imanje; *Došo je u nje na imanje za rolu* (V).
- sēmpre**, adv. – stalno; *sempre je batila* (O).
- skapùlat**, pf. – spasiti se od nekoga ili nečega; *jedva je skapulo od žene* (M).
- smihūrica**, -e f – one koje se smiju; *Peliške smihurice*.
- sòlad**, -da m – novac; *jerbo su mu soldi bili potrebiti* (BM).
- tavulīn**, -a m – sobni stolić; *i biće je stavila na tavulin* (BM).
- taplūn**, -a m – otvor na bačvi kroz koji se lijeva vino; *lokat na makarun kroz teplun* (M).

trěfit, pf. – nekoga sresti; *trěfijo jednu Osobjavku* (O).

ùhitit, pf. – nekoga ili nešto uhvatiti / uloviti; *živijo od ono malo ribe što bi uhitijo* (BM).

ùžānca, -e f – običaj; *Užanca je da se u suhe vršve stavi kamena* (KM).

vapôr, -a m – brod; *i ukrkali se na vapor* (V); *vapor je hodijo* (V).

vijād, -a m – put; *tijo je s ženon poč na vijađ* (V).

vřšva, -e f – vrša, pletena košara od žice ili šiblja za lovljenje ribe; *kupijo na Mlitu nove vršve* (KM); *da se u suhe vršve stavi kamena da potonu* (KM).

zāhitit, pf. – nešto zahvatiti; *zahiti vodu iz gustrine* (M).

zapiha se, pf. – *sva se zapihala* (BM).

zavitlat, pf. – baciti; *Zavitlo suhi kamen* (KM).